

Türk Eğitim Politikasında Okuma Alışkanlığı Reading Habit in the Education Policy of Turkey

Sibel KARAASLAN*

Öz

Okuma alışkanlığı; Amerikan Kütüphane Derneği'nin (ALA), yılda okunan kitap sayılarına göre belirlediği okur tipine göre sayısal olarak ölçülebilmektedir. Ancak okuma alışkanlığı ile ilgili son yıllarda literatürde ortaya çıkan iki önemli kavram "okuma kültürü" ve "eleştirel okuma"dır. Bu kavramlar okuma alışkanlığında; okumanın kalitesi, bilginin değerlendirilmesi, muhakeme yeteneğinin geliştirilmesi ve okuma alışkanlığının yaşam şekli haline getirilmesi gibi yöntem ve tekniklerle ilgilidir.

Bu çalışmada; Türkiye'de, öğrencilere okuma alışkanlığı kazandırma açısından; yasalar, yönetmelikler, genelgeler, kalkınma planları ve eğitim şûraları, eğitim politikasında okuma alışkanlığının yeri incelenmiştir. Okuma alışkanlığının ölçüldüğü çeşitli araştırmalar öğrencilerin de öğretmenlerin de okuma alışkanlıklarının; PISA 2012 sonuçları, öğrencilerin eleştirel okuma alışkanlıklarının; öğretmenler ile ülke genelinde yetişkinlerin okuma alışkanlığı ile ilgili yapılan araştırmalar ise okuma kültürünün, gelişmiş ülkelere kıyasla geride olduğunu göstermektedir. Araştırmalar doğrultusunda; okuma alışkanlığı, okuma kültürü ve eleştirel okumanın öğrencilere ve bireylere kazandırılması için eğitim politikasında yapılması gerekenler değerlendirilmiştir.

Anahtar sözcükler: Eğitim politikası, okuma alışkanlığı, okuma kültürü

Abstract

Reading habits can be measured to the number of books in a year as reader type determined by The American Library Association (ALA). However, about the reading habits, two important concepts emerged in the literature in recent years as "reading culture" and "critical reading". These concepts are related to methods and techniques such as the quality of the reading, assessment of knowledge, the development of reasoning ability and reading habits as a way of life.

In this paper, in the terms of redounding reading habits to the students in Turkey; laws, regulations, circulars, the development plans and education councils were examined how the implementation of educational policies and aimed to evaluate the applications. Various studies that measured the reading habits of both students and teachers; PISA 2012 results about critical reading habits of students; reading culture of adults and teachers present that reading habit in the

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü (sibel.karaaslan@gmail.com)

country is low compared to developed countries. Education policy is assessed need to be done in order to redound reading habits for students and individuals in the terms of reading culture and a critical reading.

Keywords: Education policy, reading habit, reading culture

Okuma Alışkanlığı

Alışkanlık, Türk Dil Kurumu tarafından hazırlanmış Güncel Türkçe Sözlük'te kelime olarak "bir şeye alışmış olma durumu, alışkinlik, alışmışlık, alışkı, itiyat, huy, meleke, ünsiyet ve yordam" anlamlarına gelmektedir (Türk Dil Kurumu [TDK], 2006a). Yine aynı sözlükte ikinci bir anlam olarak "iç ve dış etkilerle hep aynı biçimde gerçekleşmesi beliren şartlanmış davranış" olarak da tanımlanmaktadır.

Okuma kısaca "basılı ya da yazılı sözcükleri duyu organlarımız yoluyla algılama, bunları anlamlandırıp kavrama ve yorumlamadır" (Özdemir, 2013, s. 11).

Okuryazar ise Çocuk Vakfı tarafından 1978 tarihli UNESCO raporlarına dayanarak "Bütün hayat etkinliklerindeki uğraşısını kolaylaştırmada ihtiyaç duyduğu bilgi ve becerileri kazanmasını, bu bilgi ve becerileri kendisinin ve toplumun gelişiminde sürekli kullanmasını mümkün kılan okuma, yazma ve temel aritmetik işlemlerinde yeterlilik sahibi kişi" olarak tanımlanmaktadır (Çocuk Vakfı, 2006).

Okuma Alışkanlığı "Düzenli olarak, belirli aralıklarla, belirli yoğunlukta okuma işlevini sürdürmek" (Özen, 2001, s. XVIII) ve "Bireyin bir gereksinim ve zevk kaynağı olarak algılaması sonucu okuma eylemini yaşam boyu, sürekli, düzenli ve eleştirel bir biçimde gerçekleştirmesidir" şeklinde tanımlanmıştır (Yılmaz, 1995).

Okuma alışkanlığının ölçülmesinde ve değerlendirilmesinde, Amerikan Kütüphane Derneği (ALA) okurları, yılda okuduğu kitap sayısına göre okurları gruplara ayırmıştır:

- ◇ Yılda 1 ile 5 kitap arasında okuyan kişiler, az okuyan okur tipi,
- ◇ Yılda 6 ile 20 kitap arasında okuyan kişiler orta düzeyde okuyan okur tipi ve
- ◇ Yılda 21 ve daha fazla kitap okuyan okurlar ise çok okuyan okur tipi olarak ifade edilmiştir (Sağlamtunç, 1990).

Son yıllarda literatürde okuma ile ilgili kullanılan bir başka terim ise okuma kültürüdür. "Okuma kültürü, en yalın biçimde, bireylerin okuma eylemiyle ilgili olarak edindikleri becerilerin, toplumda bir yaşama biçimine dönüşmesi olarak tanımlanabilir." Bir başka deyişle okuma kültürünün "kişilerin temel okuma-yazma becerilerini, okuma alışkanlığı ve eleştirel okuma becerisine dönüştürebilmeleri; bu becerilerin birikimiyle de bilişim teknolojilerinden amaca uygun olarak yararlanabilmeleri"ni sağlaması beklenmektedir (Sever, 2013, s. 10).

Okuma kültüründe öne çıkan başka bir kavram olan eleştirel okuma; edilgen olmayan bir okuma, zihinsel bir etkinlik olarak okuma, metinde ileri sürülen düşünceleri anlama, düşünceler arasındaki bağları kavrama, onları kendi birikimleriyle karşılaştırıp bir düzene koyma, kendinde var olan bilgileri onlarla yeniden yapılandırma, belleğinde saklamak istediklerini seçip ayırma, kısaca muhakeme yeteneğinin geliştirilmesi olarak özetlenebilir (Adalı, 2010, s. Vii).

Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü'nün, 26 ilde yaşları 7 ile 65+ arasında 6212 kişiyle görüşerek, Türkiye'de okur profili ve eğilimlerini belirlemek amacıyla 2011 yılında gerçekleştirdiği "Türkiye Okuma Kültürü Haritası" saha araştırması projesi sonuçlarına göre, Türkiye'de her 4 kişiden birinin kitap okuma alışkanlığına sahip olduğu saptanırken, kişi başına yılda ortalama 7,2 kitap okunduğu tespit edilmiştir (Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü [KYGM], 2011; HaberX, 2011).

TÜİK'in yayımladığı başka bir istatistiğe göre Türkiye'de televizyon izlemeye günde 6 saat, internet kullanımına günde 3 saat, kitap okumaya günde sadece 1 dakika ayrıldığı tespit edilmiştir. Araştırmada ayrıca, Avrupa'da %21 olan ortalama kitap okuma oranının Türkiye'de %0,1 olduğu da ortaya çıkmıştır. Dünyada en fazla kitap okuyan ülkelerin başında %21 oranıyla İngiltere ve Fransa yer alırken, bu ülkeleri sırasıyla Japonya (%14), Amerika (%12) ve İspanya (%9) takip etmektedir (Bugün, 2014).

Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın çalışmasına kıyasla, Türkiye'de okuma alışkanlığı açısından daha vahim sonuçlar ortaya konan TÜİK'in yaptığı çalışmanın sonuçları; sürekli ve düzenli kitap okuma alışkanlığı olan kişilerin, toplumun genelinde çok düşük bir orana sahip oldukları, şeklinde yorumlanabilir. Ancak Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın yaptığı araştırmanın sonuçları Amerikan Kütüphane Derneği okur gruplarına göre değerlendirildiğinde, yılda yaklaşık 7 kitap okuma ortalamasıyla Türk toplumunun okuma alışkanlığı "orta düzey okur tipi" olarak tanımlanabilir ve sonuç olarak bu ilgili okur düzeyinde aşağı sınırdaki bir değerdir. Araştırmada, yılda ortalama 12 kitap ile en çok 7-14 yaş grubu bireylerin kitap okuduğu saptanmıştır (KYGM, 2011, s. 61). Bu sonucun ilk ve ortaöğretim seviyesindeki öğrenci grubunu temsil ettiği düşünülürse, okunan kitap sayısındaki fazlalık devam eden eğitim faaliyeti ile ilişkilendirilebilir.

İlköğretim öğrencilerinin okuma alışkanlıkları ile ilgili yapılmış pek çok araştırma bulunmaktadır. Konya ilinde yapılan araştırmanın sonuçlarına göre, 5, 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin yaklaşık %2,62'sinin hiç kitap okumadıkları, %18,04'ünün 1 ile 5 arasında kitap okuduğu, %22,58'inin 6-10, %25,57'sinin 11-20, %18,94'ünün 21-50 ve son olarak %10,56'sının ise 51'den fazla kitap okuduğu görülmüştür. Öğrencilerin büyük çoğunluğu 1 yılda ders kitapları dışında 6 ile 20 arasında kitap okumaktadır (Milli Eğitim Bakanlığı, Konya İl Milli Eğitim Müdürlüğü, 2010).

Tokat ili ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin kitap okuma alışkanlıkları ile ilgili yapılan araştırma sonuçlarına göre; ders kitapları dışında düzenli olarak her gün kitap okuyan öğrencilerin oranı %25,9, haftada 2-3 gün kitap okuyanların oranı %51,2, haftada 1 gün kitap okuyanların oranı %16,7, ayda 1 veya birkaç gün kitap okuyanların oranı %3,8, sadece yaz tatillerinde kitap okuyanların oranı %1,7 ve son olarak ders kitapları dışında kitap okumayanların oranı %0,7'dir (İşcan, Arıkan ve Küçükaydın, 2013).

Ankara ilinde ilköğretim 5. sınıfa giden ve ailelerinin sosyo-ekonomik durumu yüksek olan öğrencilerin kitap okuma alışkanlıkları ile ilgili yapılan araştırmada ise hiç kitap okumayan öğrencilerin oranı %0,5, 2 ayda 1 kitap ya da daha az okuyanların oranı %8,6, ayda 1 kitap okuyanların oranı %34,2 ve ayda 2 kitap ve daha fazla okuyanların oranı ise %56,8 olarak tespit edilmiştir (Aksaçlıoğlu ve Yılmaz, 2007).

Milli Eğitim Bakanlığı, Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı'nın (EARGED) ilk ve ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilerle yaptığı okuma düzeyi araştırması sonuçlarına göre; ilk kitap okuma yaşının 13 (%46,63) ve 14 (%16,81) olduğu görülmüştür. Öğrencilerin %90,76'sı okudukları kitapları kendilerinin seçtiği ve %65,91'i ise kütüphaneden dergi ve kitap temin etmediklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin %10'unun hiç kitap okumadığı ve ancak %31,34'nün boş zamanlarını okuyarak değerlendirdikleri, %64'ünün gelişmiş ülkelerdeki akranlarının daha çok okuduğunu düşündükleri bulunmuştur (Dedeoğlu, Yayla ve Karşahin, 2007). İlköğretim öğrencilerinin de dâhil edildiği bu araştırmada, öğrencilerin %60'tan fazlasının okuma alışkanlığı kazandığı yaşı yüksek olması dikkat çekmektedir.

PISA uygulaması; 2003 yılından itibaren OECD tarafından yaklaşık 70 ülkede her üç yılda bir, 15 yaş grubu öğrencilerin örgün eğitimde matematik, fen ve okuma becerileri alanında kazanmış oldukları bilgileri günlük yaşantılarında ne ölçüde kullandıklarını ölçmektedir. PISA okuma becerisinde; metinleri anlama, kullanma, yansıtma ve metne ilgi duyma temel unsurlardır. Fen ve matematik alanlarında ise yine bilimsel bilgilerin günlük yaşamda kullanılması değerlendirildiğinden, okuma ile ilişkili olarak fen okuryazarlığı ve matematik okuryazarlığı kavramları kullanılmaktadır.

2012 yılında 65 ülkede yapılan çalışmanın sonuçlarına göre Türkiye; matematik alanında 448 puan ile 44. sırada, fen alanında 463 puanla 43. sırada ve okuma alanında 475 puanla 42. sıradadır. Okuma puanları bölgeler açısından incelendiğinde Güneydoğu Anadolu'nun 423 ve Ortadoğu Anadolu'nun 434 puan aldığı görülürken, Doğu Marmara'nın 494 ve Orta Anadolu'nun 503 puan aldığı görülmektedir. Türkiye sıralamalarda her üç alanda da oldukça geride olmasına rağmen, okuma alanında İngiltere'nin 499 puanla 23. ve Norveç'in 504 puanla 22. sırada olduğu sonuçlar dikkate alındığında, Orta Anadolu Bölgesindeki öğrencilerin okuma alanındaki başarısı dikkate değer görülmektedir (PISA 2012 Ulusal Ön Raporu, 2013).

Okuma oranı, bilgiye ulaşma ve bilgiyi kullanma bir toplumun gelişmişlik düzeyini gösterir. Dil ve okuma ise eğitimin başlangıcı ve temel taşıdır. Yapılan çeşitli araştırmalar “zayıf okuyucularla iyi okuyucular arasında duyuşsal, motor ve bilişsel yönlerden bütünsel nitelikli farklılıklar” ve “güçlü okuma kültürünün beyinde olumlu yapısal değışikliklere neden olduğu”nu göstermektedir (Yılmaz, 2012). PISA sonuçlarında ülke sıralamalarına bakıldığında, Türk öğrencilerin okuduğunu anlama ve bilgiyi kullanma konusunda, çalışmaya katılan ülkelerdeki yaşlılarından geri kaldıkları ve eğitim sisteminde okuma alışkanlığına daha fazla önem verilmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır.

İlköğretim okulu sınıf öğretmenleri, ilköğretim ve ortaöğretim branş öğretmenlerinin okuma alışkanlıkları üzerine yapılan araştırmada ise “yeterince okuduğunuzu düşünüyör musunuz?” sorusunu öğretmenlerin %53,2 “kısmen”, %31,1 “hayır” ve %15,7’i “evet” şeklinde cevaplamışlardır. Okuma nedenlerinde %72,4 oranıyla en çok “bilgi edinmek için” denilmiştir. Öğretmenlerin yıllık okudukları kitap sayılarına gelince; yılda 1-3 arası kitap okuyanların oranı %12,8, 4-8 arası kitap okuyanların oranı %28,2, 13-15 arası kitap okuyanların oranı %11,9, 9-12 kitap okuyanların oranı %23,1, 16-20 kitap okuyanların oranı %8, 21-25 kitap okuyanların oranı %5, 25’ten fazla kitap okuyanların oranı %7,5’tir. Hiç kitap okumayanların oranı ise %3,6’dır (Karaşahin, 2009). Yukarıda açıklandığı gibi Amerikan Kütüphane Derneği’nin okur tiplerine göre, araştırmaya katılan öğretmenlerin ancak %12,5’i “çok okuyan okur tipi”, yaklaşık %70’i “orta düzeyde okuyan okur tipi” olarak değerlendirilebilir.

Eskişehir’de ilk ve ortaöğretim öğretmenlerin davranış alışkanlıkları ve “İyi Öğretmen” in sahip olması gereken özelliklerine ilişkin görüşlerinin araştırıldığı bir araştırmada, öğretmenlerin kitap okuma sıklıkları da araştırılmış, araştırmaya katılan öğretmenlerin %1,1’nin kitap okumaya hiç zaman ayırmadıkları görülmüştür. Senede 1-2 kitap okuyanların oranı %7,7, ayda birkaç gün kitap okuyanların oranı %13,7, haftada birkaç gün kitap okuyanların oranı %38,3 ve her gün kitap okuyanların oranı %39,3’tür. Mesleđiyle ilgili kitap okuyanların oranı %58 ve psikoloji içerikli kitap okuyanların oranı %74’tür. Araştırmaya katılan öğretmenlerin dörtte üçünün kitap okumaya düzenli olarak ve sıkça zaman ayırdıkları tespit edilmiş, ancak okudukları kitapların kişisel ve mesleki gelişimlerine doğrudan katkı sağlayıcı nitelikteki kitaplar olmayabileceği sonucu çıkarılmıştır (Aypay, 2011).

Eğitim Politikası

Eğitim, en kısa tanımıyla “bireyde istendik davranışlar oluşturma sürecidir”. “Genel anlamıyla insanları belli amaçlara göre yetiştirme sürecidir” (Fidan ve Erden, 1992). Daha ayrıntılı tanımlamak gerekir ise “eğitim; hayatın bütün alanlarında ihtiyaç duyulan bilgi, ahlaki değerler ve anlayışı geliştirmeyi amaçlayan etkinlikler olarak yorumlanmaktadır: Amacı gençlere ve yetişkinlere, içinde yaşadıkları toplumu etkileyen gelenekler ve düşünceleri, kendi kültürlerini ve diğer kültürleri kavramalarına yol açmak ve iletişimde temel olan dil ve diğer becerileri kazanmalarında gerekli olan şartları sağlamaktır.” (Kurt, 2014, s.22).

Politika kelime olarak “devletin etkinliklerini amaç, yöntem ve içerik olarak düzenleme ve gerçekleştirme esaslarının bütünü, siyaset, siyasa” anlamına gelmektedir (TDK, 2006b). Genel olarak ise politika denildiğinde; bir hedefe ulaşmak için belirlenen ilkeler ve programlar, anlaşılmaktadır.

Kelime anlamından yola çıkılırsa, “devletin eğitim etkinlerini amaç, yöntem ve içerik olarak gerçekleştirme esaslarının bütünü” eğitim politikasıdır. Daha geniş bir bakış açısıyla eğitim politikası “toplumsal düzeyde; kültürün aktarılması, korunması, yenilenmesi, geliştirilmesi; kişiliklerin biçimlendirilmesi; iş ve geçim olanaklarının sağlanması gibi genel amaçlarla bireylere iletişim, işbirliği, öğrenme ve araştırma, sağlıklı yaşama ve üreme yeterliliği sağlama gibi bireysel amaçların gerçekleştirilmesinde izlenecek yol olarak somutlaştırılabilir” (Yılmaz, 2004).

Ülkenin siyasal, ekonomik ve toplumsal yönlerinden ihtiyaçlarının tespiti ve buna bağlı olarak ülke düzeyinde eğitim kapasitesinin, öğrenci akışı özelliklerinin, okul ve öğretmen ihtiyaçlarının saptanması ve bunlara dayalı planlamaların yapılabilmesi için hâlihazır eğitim durumunun sürekli incelenmesi ve değerlendirilmesi süreçleri eğitim politikasının belirlenmesi için yapılan başlıca çalışmalardır (Fidan ve Erden, 1992).

Türkiye’de eğitim politikaları; anayasa, milli eğitim yasası, kalkınma planları ve milli eğitim şûraları ile belirlenir ve şûralarda alınan kararların uygulanmasına yönelik yönetmelikler ve genelgeler ile hayata geçirilir. Eğitim politikası belirlenirken aslında devletler açısından “Ben nasıl bir yurttaş istiyorum?” sorusuna cevap aranır.

Anayasa ve Milli Eğitim Yasaları

Anayasanın ikinci maddesi “Cumhuriyetin Nitelikleri” ile ilgilidir ve bu maddede “Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir.” denilmektedir (Anayasa, 1982). Buradan bir yurttaş tanımını yapmak gerekirse Türkiye Cumhuriyeti yurttaşlarının “toplumsal huzura ve milli dayanışmaya önem veren, adalet anlayışları gelişmiş, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, Anayasanın başlangıcında belirtilen ilkelere inanmış, demokratik, laik, sosyal ve hukuk devletini savunan bireyler” olması beklenmektedir. Kısaca bütün eğitim politikalarının bu inanç ve görüşlere sahip yurttaşlar yetiştirmek üzerine kurulması gerekmektedir.

Anayasada üçüncü bölümde yer alan “Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler” başlığının ikinci bölümünde Madde 42’de “Eğitim ve öğrenim hakkı ve ödevi”ne yer verilmektedir. “Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz. Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tesbit edilir ve düzenlenir. Eğitim ve öğretim, Atatürk ilkeleri ve inkılapları doğrultusunda, çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre, Devletin gözetim

ve denetimi altında yapılır. Bu esaslara aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılmaz. Eğitim ve öğretim hürriyeti, Anayasaya sadakat borcunu ortadan kaldırmaz. ..." (Anayasa, 1982).

Ayrıca "IX. Gençlik ve spor" başlığı, "A. Gençliğin korunması" Madde 58'de "Devlet, istiklâl ve Cumhuriyetimizin emanet edildiği gençlerin müsbet ilmin ışığında, Atatürk ilke ve inkılâpları doğrultusunda ve Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü ortadan kaldırmayı amaç edinen görüşlere karşı yetiştirme ve gelişmelerini sağlayıcı tedbirleri alır. Devlet, gençleri alkol düşkünlüğünden, uyuşturucu maddelerden, suçluluk, kumar ve benzeri kötü alışkanlıklardan ve cehaletten korumak için gerekli tedbirleri alır." denilmektedir (Anayasa, 1982).

1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda özellikle okuma alışkanlığı veya kitap okuma ile ilgili bir madde bulunmasa da "Örgün Eğitim" bölümü Madde 20'de "Çocukların beden, zihin ve duygu gelişmesini ve iyi alışkanlıklar kazanmasını sağlamak" ve "Yaygın Eğitim" bölümü Madde 40, 6. Fıkrasında "Boş zamanları iyi bir şekilde değerlendirme ve kullanma alışkanlıkları kazandırmak" denilmektedir (Milli Eğitim Temel Kanunu, 1973).

Anayasa ve Milli Eğitim Temel Kanununda hedeflerin ve uygulamaların çok detaylandırılmadan, genel bir politika olarak bahsedilmesi olağan karşılanabilir. Ancak Acar'ın da belirttiği gibi "Türkiye'de gençlik ile ilgili mevcut düzenlemelerde göze çarpan başlıca iki unsur bulunmaktadır. Birincisi, Anayasa'dan başlayarak ilgili politika belgelerinde gençlerin korunması gereken bir nüfus grubu olduğu, ikincisi ise gençlerin boş zamanlarının değerlendirilmesi sorununun çözümlenmesidir" gibi görünmektedir (Acar, 2008). Yani öne çıkan yaklaşım; iyi eğitim görmüş veya iyi yetişmiş bireylerden ziyade, suça bulaşmamış ve kötü alışkanlıkları olmayan yurttaşlar yetiştirmenin hedeflendiğidir.

Yönetmelikler, Genelgeler ve Yönergeler

Anayasa ve kanunlarda daha genel kurallar söylenegeldiğinden, eğitim politikası içinde okuma alışkanlığı ile ilgili düzenlemeler ve uygulamalar; yönetmelikler, genelgeler ve yönergelerde görülebilmektedir.

"Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği" sekizinci bölümü "Öğrenci Davranışlarının Değerlendirilmesi", Madde 51 "Ödüllendirme" başlığında "Bakanlığa bağlı resmi ve özel ilköğretim kurumlarında öğrencilerin ödüllendirilmesi, davranışlarının izlenmesi, değerlendirilmesi ve geliştirilmesine yönelik faaliyetler; öğrenci, veli, öğretmen ve yönetici iş birliğinde yürütülür." denmekte ve devamında Madde 52 "Öğrencilerden beklenen davranışlar" "e" fıkrasında "Kitap okuma alışkanlığı kazanmaları" olarak belirtilmektedir (Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, 2014).

Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Genel Müdürlüğü'nün 2000/18 sayılı Kitap Okumanın Özendirilmesi ve Yaygınlaştırılması Genelgesi; okul müdürleri başkanlığında, sınıf öğretmenleri ile Türkçe ve Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenlerinin katılımıyla bir komisyon oluşturulmasını ve bu komisyonun kitap okuma alışkanlığı kazandırılması için etkinlik planlama ve uygulamalarıyla ilgili (Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Genel Müdürlüğü, 2000).

2000/18 sayılı genelge daha sonra yürürlükten kaldırılmış, 2004 yılında, Milli Eğitim Bakanlığı Araştırma Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı tarafından 2004/60 sayılı "100 Eser" Genelgesi yayımlanmıştır. Önceki Genelgeye benzer şekilde; ortaöğretim okul yönetimlerinden ve öğretmenlerinden, kitap okuma alışkanlığının kazandırılması, bu alışkanlığı kazandırmak için öğrencilerin özendirilmesi ve ödüllendirilmesi çalışmalarının yürütülmesi istenmiştir (Milli Eğitim Bakanlığı Araştırma Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı, 2004).

2005 yılında Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Genel Müdürlüğü, 2005/70 numaralı "İlköğretim Okullarında Okutulacak 100 Temel Eser" genelgesini yayımlamıştır. 2004/60 sayılı genelgeden farklı olarak bu genelgede, okul idaresince hafta içi belirlenecek bir günde 30 dakikalık "okuma saati" uygulaması da yürürlüğe konmuştur (Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Genel Müdürlüğü, 2005).

26 Temmuz 2014 tarihinde yayımlanan "Milli Eğitim Bakanlığı Okulu Öncesi ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği"ne ek olarak 26 Ağustos 2014 tarihinde yayınlanan "Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönergesi"nde Bakanlığa bağlı resmi/özel okul öncesi eğitim kurumları ile ilkokullara devam eden çocukların, eğitim saatleri dışındaki zamanlarda ilgi alanlarına yönelik sosyal, kültürel, sanatsal, sportif ve bilimsel alanlarda eğitimlerinin ve sosyal gelişimlerinin desteklenmesi için kurulan çocuk kulüplerinin işleyişine ilişkin usul ve esaslar düzenlenmiştir. İsteğe bağlı ve ücretli olan çocuk kulüplerinde, 2 çalışma saatinden az, 6 çalışma saatinden fazla ve bir alana ait etkinlik saati günlük iki etkinlik saatinden fazla olmamak üzere bilim olimpiyatları ve proje çalışmaları, güzel sanatlar, beden eğitimi ve spor çalışmaları, halk oyunları, geleneksel çocuk oyunları, yabancı dil ile ilkokullarda günlük eğitim ve öğretimi destekleyici çalışmalar yapılır. Ancak, eğitim ve öğretimi destekleyici çalışmalar günlük 1 etkinlik saatinden fazla olamaz, denilmektedir (Milli Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü 2014).

Öğrencilerin okuma alışkanlıklarının ölçüldüğü araştırmalarda, okuma alışkanlığı kazanma yaşının yüksek oluşu öne çıkmıştır. Yaş olarak daha küçük olan okul öncesi ve ilköğretim öğrencilerine okuma alışkanlığı kazandırmak için yönergede belirtilen "eğitim ve öğretimi destekleyici çalışmalar", çocuk kulübüne katılan öğrencilere günlük bir saatlik okuma alışkanlığı kazandırmada fırsat olarak görülebilir. Ancak bunun uygulanabilmesi için Koordinatör Öğretmenlerin, kulüp faaliyet programına okuma etkinliğini de eklemeleri gerekmektedir.

Genelgelerin tarihleri ve içerikleri incelendiğinde, okuma alışkanlığı kazandırılmasına ilişkin, yasaların aksine daha somut kararlar alındığı görülmektedir. "100 Eser" ve "İlköğretim Okullarında Okutulacak 100 temel Eser" genelgesi ile okunacak kitap listesi ve özellikle "İlköğretim Okullarında Okutulacak 100 temel Eser" genelgesi ile her ne kadar az bir süre olsa da haftada bir gün 30 dakikalık "okuma saati" uygulaması getirilmiştir.

Kalkınma Planları

Kalkınma planları eğitimin ekonomi boyutuyla ilgilidir. Eğitim sisteminde fırsat eşitliğini ve kaliteli eğitimle nitelikli ve yetkin insan yetiştirmeyi ve sosyal, sağlık, hukuk ve ekonomik alanlarda ve güçlü toplum oluşturmayı hedefler. Türkiye'de ilki "Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1963 -1967" olmak üzere, günümüze kadar on kalkınma planı uygulamaya alınmıştır. Yirmi yıllık süreçte son beş kalkınma planı okuma alışkanlığı açısından incelendiğinde, altıncı, sekizinci ve onuncu kalkınma planlarında konuya değinildiği görülmüştür.

Altıncı Kalkınma Planı (1990 - 1994) "Aile-Kadın-Çocuk" bölümü Madde 771'de "Çocukların oyun ve spor alanları artırılabilecek, okuma alışkanlığı ve beceriler kazandırmaya yönelik kültürel faaliyetlere ağırlık verilecek, bir alanda eğitici ve öğretici yazılı ve görüntülü yayın araçlarından etkin şekilde yararlanılacaktır.", "Kültür" bölümü Madde 1085'de "Okuma zevk ve alışkanlığının yaygınlaştırılması için araştırma ve çalışmalar yapılacaktır.", Madde 1093'te "Kütüphane hizmetlerinin daha verimli ve ülke çapında dengeli bir şekilde yaygınlaştırılması için yeni tedbirler geliştirilecektir.", "Eğitim" bölümü Madde 69'da "Okuma alışkanlığını geliştirici programlara önem verilecektir." denilmiştir (Devlet Planlama Teşkilatı [DPT], 1989, s. 287, 322, 354).

Yedinci Kalkınma Planında (1996 - 2000) doğrudan okuma alışkanlığı ile ilgili bir madde yer almamaktadır, kütüphanelerle ilgili ise "... bilimsel içerikli yayınların üniversitelerin kütüphanelerine kazandırılmasına önem verilecektir." denilmiştir (Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1995, s. 30).

Sekizinci Kalkınma Planı (2001 - 2005), "Gençlik, Beden Eğitimi ve Spor" bölümü madde 783'de "Mahalli idarelerin; gençlere yönelik kültür, sanat, geleneksel sporlar başta olmak üzere spor, zekâ oyunları, satranç, folklor, okuma ve araştırma alışkanlığı kazandırıcı faaliyetleri düzenleyici ve teşvik edici programlar hazırlamaları, gençlik merkezlerinin yurt genelinde yaygınlaştırılması çalışmalarına katkı sağlamaları, özel sektörün de bu alana yatırım yapması teşvik edilecek ve bu merkezlerde uzman personel istihdamı sağlanacaktır." denilmiştir (DPT, 2000).

Dokuzuncu Kalkınma Planında (2007 - 2013) ülkedeki okuryazar oranlarına değinilmiş, ancak ne okuma alışkanlığı ne de kütüphanelerle ilgili bir politika belirlenmemiştir (Dokuzuncu Kalkınma Planı, 2006).

Onuncu Kalkınma Planı (2014 - 2018), "Planın Hedef ve Politikaları", "Kültür ve Sanat" bölümü Madde 308'de "Okuma kültürü yaygınlaştırılacak, çocukların erken yaşlarda kültür ve sanat eğitimi almaları sağlanacaktır." denilmiştir (Onuncu Kalkınma Planı, 2013, s. 46).

Her ne kadar Kalkınma Planları eğitimin ekonomi boyutuyla ilgili olsa da, 1990 - 2018 yılları arasındaki kalkınma planları incelendiğinde; zamanla, okuma alışkanlığı, kültür ve sanat eğitimine önem verildiği ve bunların her yaşta geliştirilmesi için kararlar alındığı görülmektedir. Ancak alınan bu kararların ne kadar somut olduğu veya ne kadar uygulanabildiği tartışılabilir.

Milli Eğitim Şûraları

Türk eğitim sisteminde köklü bir geleneğe ve geçmişe sahip olan eğitim şûraları, 1921-1926 yılları arasında "Heyeti İlmîyeler" ve 1939'dan itibaren "Millî Eğitim Şûrası" adıyla düzenlenmiş, 19. ve sonuncusu da 2014 yılında yapılmıştır (Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı [MEB, TTKB], 2014).

1988 yılında yapılan 12. Millî Eğitim Şûrasında okuma alışkanlığı ile ilgili önemli kararlar görülmektedir. "Türkçe ve Yabancı Dil Eğitim ve Öğretimi", "Türkçe Eğitim ve Öğretimi" başlığında "Öğrencilere okuma sevgi ve alışkanlığının kazandırılması; bunun için, ilkokuldan başlayarak, sınıf seviyesine göre Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığınca tespit edilmiş, edebi değer taşıyan, yılda en az beş kitabın okutulması" 7. Madde olarak karara bağlanmıştır. Şûra kararlarında sadece "Yükseköğretim" bölümünde ve kısaca "kütüphanelerin zenginleştirilmesi" olarak kütüphaneler ele alınmıştır (MEB, TTKB, 2014).

12. Millî Eğitim Şûrası kararları, 2004/60 sayılı "100 Eser" Genelgesine kadar, "edebi değer taşıyan, yılda en az beş kitabın okutulması" kararı ile şûra kararları içinde okuma alışkanlığı kazandırmak için alınan en somut karar olarak görünmektedir.

Okuma alışkanlığı ile ilgili son beş Şûrada alınan kararlara bakıldığında ise; 1996 yılında yapılan 15. Millî Eğitim Şûrasında "Ortaöğretimde Yeniden Yapılanma" başlığı birinci maddesinde "Millî Eğitim Temel Kanunu amaç ve ilkelerine göre, genel öğretim ile mesleki ve teknik öğretimin amaçları ve yetiştireceği öğrenci tipi yeniden tanımlanmalı; 2000'li yılların gerçekleri, değişimleri ve geleceğin ihtiyaçları çok iyi araştırılarak, beyin ve genler üzerindeki yeni buluşların eğitime etkileri takip edilerek, «Sorularla Programlı Öğrenim», «Keşif Yolu» vb. öğrenim teknikleri de kullanılarak, ileri dünyanın eğitimdeki düzeyine ulaşmak amacıyla, bunlara göre müfredat ve dersler yeniden düzenlenmeli; çok hızlı okuma, iyi anlama ve gözlem alanlarını iyi kullanarak, bilgi birikim kaynaklarına yazı yazma standartlarına ulaşarak sanata yönelmiş, hareketli, atılımcı insan tipi meydana getirilmeli; yaratıcı düşünceyi geliştirme, öğrenmeyi öğrenme, bilgi arama ve bulma yöntemleri, geleceği hesaplama, millî kültür ve Türk dünyasıyla eğitimin ve

ortak Türkçe'nin koordinasyonu hedeflenmeli; bu suretle artan nüfusun ve sınıflarda yığılmaların ilave bir çözümü olarak yeni öğrenim teknolojileri devreye sokulmalı; bunun için de ülke şartlarının gerektirdiği insan gücünün yetiştirilmesi için, ortaöğretim kurumları; öğrencilerin %65'ini mesleki teknik eğitime, %35'ini genel öğretime yöneltecek ve bu yönde öğretim görmelerini sağlayacak şekilde yeni bir yapıya kavuşturulmalı; insan gücü - eğitim - istihdam dengesi kurulmalıdır." kararı alınmıştır. "Toplumun Eğitim İhtiyacının Sürekli Karşılınması" başlığı 19. Maddesinde ise "Etkileşimli (interactive) Eğitim Teknolojileri teknikleri kullanılarak amaca yönelik eğitimlerin CD-ROM, video ve İnternet gibi ortamlarda kullanılmak üzere eğitimin geliştirilmesini teminen birim kurulması (varsa geliştirilerek hızlandırılması) ve ürünlerinin kullanımının teşvik edilmesi; halka açık okuma merkezleri, kütüphaneler ve benzeri ortamlarda bu eğitim araçlarının kullanımına imkân veren ortamların hazırlanması sağlanmalıdır." denilmiştir (MEB, TTKB, 2014).

15. Milli Eğitim Şûrasında "Ortaöğretimde Yeniden Yapılanma" başlığı ilk maddesi incelendiğinde; öğrencilerin sanat, edebiyat ve teknik konularında bilgili ve iyi eğitilmiş, ancak daha önemlisi muhakeme yeteneklerini geliştirecek bir eğitim modeli benimsenmesi dikkat çekmektedir.

1999 yılında yapılan 16. Milli Eğitim Şûrasında ise şûra gündemi mesleki ve teknik eğitim ile ilgili olarak belirlenmiş, doğrudan okuma kültürü veya okuma alışkanlığı ile ilgili bir karar alınmamıştır (MEB, TTKB, 2014).

2006 yılında yapılan 17. Milli Eğitim Şûrasında karara bağlanan "Küreselleşme ve Avrupa Birliği Sürecinde Türk Eğitim Sistemi" başlığının, "Eğitimde Nicelik" bölümü 83. Maddesinde; "Eğitimin her kademesinde Türkçenin öğretimine önem verilmelidir. Bu bağlamda öğrencilere kitap okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırılmalıdır. Öğretmenler ve öğrenciler Türkçeyi gereksiz yabancı sözcüklerle kirliletmekten kesinlikle kaçınmalı, Türkçeye ilişkin sorumluluklarının bilincinde olarak dilimizi özenle kullanmalıdırlar." denilmiştir (MEB, TTKB, 2014).

17. Milli Eğitim Şûrasında okuma alışkanlığı ile ilgili alınan kararlar, daha önce yapılan 12. ve 15. Milli Eğitim Şûralarında okuma alışkanlığı ile ilgili alınan kararlara kıyasla, daha genel ve soyut olarak değerlendirilebilir. Okuma alışkanlığı açısından içerik, yöntem veya sayısal olarak değil, daha çok bir tavsiye düzeyinde bir karar alınmıştır.

2010 yılında yapılan 18. Milli Eğitim Şûrasında; "Öğretmenin Yetiştirilmesi, İstihdamı ve Mesleki Gelişimi", "Eğitim Ortamları, Kurum Kültürü ve Okul Liderliği", "İlköğretim ve Ortaöğretimin Güçlendirilmesi, Ortaöğretime Erişimin Sağlanması", "Spor, Sanat, Beceri ve Değerler Eğitimi" ve "Psikolojik Danışma, Rehberlik ve Yönlendirme" gündem başlıklarında görüşmeler yapılmış, ancak doğrudan okuma kültürü veya okuma alışkanlığı ile ilgili bir karar alınmamıştır. Ancak "İlköğretim ve Ortaöğretimin Güçlendirilmesi, Ortaöğretime Erişimin Sağlanması" başlığı 20. Maddesinde "Mesleki

ve teknik ortaöğretim kurumlarında; okul, alan ve bölümler işgücü piyasası, ihtiyaç analizi sonuçları ve bölgesel ihtiyaçlara göre sektöre yakın mekânlarda, mesleki eğitim kampüsleri şeklinde açılmalı, okulların yönetimi ayrı ayrı olmalı, yemekhane, kantin, laboratuvar, atölye, sosyal tesisler, kütüphane vb. fiziki yapılar daha verimli ve etkili biçimde kullanılmalıdır.” denilmiştir (MEB, TTKB, 2014).

19. Milli Eğitim Şurasında “Öğretim Programları ve Haftalık Ders Çizelgeleri”, “Öğretmenlerin Niteliğinin Arttırılması”, “Eğitim Yöneticilerinin Niteliğinin Arttırılması” ve “Okul Güvenliği” konuları görüşülmüş ve çeşitli tavsiye kararları alınmıştır. “Okul öncesi ve ilkokulda kullanılan eğitim aracı metinlerinde kendi kültürümüze ait literatüre (masal, hikâye, fabl, şiir vb.) yer verilmesi, okul öncesi eğitimde, öğretim programlarının çocukların özgüven becerilerini ve birey olma bilincini geliştirmeye dönük olması, öğretim programlarında yaratıcı düşünme becerilerinin geliştirilmesine yönelik kazanımlara yer verilmesi...” tavsiye edilmiştir (Memurlar.net, 2014).

Yine 19. Milli Eğitim Şurasında, ilkokullarda 25 saati zorunlu, 5 saati serbest etkinlikler olarak yürütülmek üzere haftalık ders saatinin 30 ders saati olması ve okuma kültürünün kazandırılmasına yönelik etkinliklerin yapılması kararı alınmıştır. Serbest etkinlikler için bir uygulama kılavuzu hazırlanması önerildiğinden, okuma kültürü ile ilgili yapılan etkinlikler bu kılavuzun yayımlanmasından sonra planlama ve uygulama açısından daha detaylı görülebilecektir.

Ortaokullarda, İstanbul İl Milli Eğitim Müdürü Muammer Yıldız’ın önerilerinden birisi olan, yine “serbest etkinlikler” dersinde “okuma kültürü” dersinin işlenmesine ve yaşayan yazarların okullarda öğrencilerle buluşturulması, karara bağlanmıştır.

Liselerde ders içerikleri ile kararlar alınmış, ancak okuma kültürü veya okuma alışkanlığı ile ilgili bir karar alınmamıştır (Memurlar.net, 2014).

Sonuç ve Öneriler

Türkiye’de yapılan araştırmalar; ilk ve ortaöğretim öğrencilerinin, okuma alışkanlığı açısından genel olarak orta düzey okuyucu olduklarını, PISA sonuçları ise okuma kültürlerinin yeterli düzeyde olmadığını, yani Türkiye’deki 15 yaş grubu öğrencilerin önemli bölümünün okuduğunu anlamadığını, muhakeme yeteneklerinin gelişmediğini göstermektedir.

Benzer şekilde ilk ve ortaöğretim öğretmenleri ile yapılan araştırmalarda, öğretmenlerin de okunan kitap sayısı ve kitap okumaya ayrılan zaman açısından iyi okuyucular olmadıkları görülmektedir.

Özellikle; Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü ile TÜİK’in yaptığı araştırmalar, öğrencilerin; olasılıkla okul döneminde müfredat

ve ders gerekleri olarak, toplumun geneline kıyasla sayısal olarak daha çok kitap okuduklarını, ancak bu kitap okuma alışkanlıklarını ileri yaşlarda ve yetişkinliklerinde sürdürmediklerini ortaya koymaktadır. Bu durum öğrencilere, eğitim sisteminde okuma alışkanlığı ve okuma kültürünün verilemediğini düşündürmektedir.

Anayasa ve Milli Eğitim Kanunu incelendiğinde gençlerin, kötü alışkanlıklardan ve suçtan korunması gereken bir grup olarak ele alındığı görülmektedir. Gençlerin korunması ve suçun önlenmesi eğitim politikasının asli değil, yan unsurları olmalıdır. Yönetmelikler, genelgeler ve yönergeler açısından ise okuma alışkanlığı, bir “boş vakitleri değerlendirme yolu” olarak ortaya çıkmaktadır.

Eğitim politikasında ilk hedeflenmesi gereken sosyal, kültürel ve ekonomik olarak gelişmiş bir toplum inşa etmek, bu toplumu inşa edecek bireyler yetiştirmek olmalıdır. Bu doğrultuda; örgün eğitimin her aşamasında öğrencilere, okuma alışkanlığının ve okuma kültürünün kazandırılması, onların bilişsel, dilsel, toplumsal ve bireysel olarak gelişimlerinde çok önem kazanmaktadır. Öğrencilerin edindikleri bilgi ve becerileri, bireysel olarak karşılaştıkları herhangi bir sorun veya durumda kullanmaları, sorunu veya durumu muhakeme etmeleri, çözüm bulmaları ve devlet, ebeveyn vb. tarafından korunmaya muhtaç değil, kendi kararlarını verebilen, sorunlara çözüm üretebilen, sosyal, kültürel ve ekonomik olarak kendi başının çaresine bakabilen bireyler olmaları hedeflenmelidir. Bireysel ve toplumsal düzeyde bu ancak iyi bir eğitimle, yani en temel bilgi edinme ve öğrenme yolu olan okumayla, okuma alışkanlığı ve okuma kültürü kazanmakla başarılabilir.

1996 yılında yapılan 15. Milli Eğitim Şûrasında alınan kararlarda, eğitim politikasının belirlenmesinde “bilgi okuryazarı” ve “okuma kültürü gelişmiş” bireylerin yetiştirilmesine vurgu yapılması, özellikle şûranın tarihi açısından dikkat çekicidir. Dünyada, gelişen bilgisayar ve internet teknolojileri toplumlari; sosyal, kültürel, çevresel ve bireysel olarak büyük bir hızla değiştirmektedir. Bu şûrada, 2000li yıllar açısından çok yerinde öngörüler yapılmış, yapıcı kararlar alınmış olmasına rağmen; kanunlar, yönetmelikler, genelgeler açısından alınan kararların uygulanması çok yavaş ilerlemiştir. Örneğin “100 Temel Eser” genelgesi ile planlı okuma saatlerinin getirilerek, okuma alışkanlığı kazandırma açısından somut adımların atılması ancak 2004 ve 2005 yıllarında uygulanabilmiştir. Öğretmenlerin okuma alışkanlıklarının geliştirilmesine yönelik ise somut bir düzenleme yapılmamış, sadece okuma alışkanlığı faaliyetlerini yürütmeleri beklenmiştir.

Öğrencilere; okuma alışkanlığı, okuma kültürü veya eleştirel okuma kazandırabilmek için önlerindeki hem eğitici hem de yetişkin örneği olarak öğretmenlerin de okuma alışkanlığı ve okuma kültürü ile ilgili bilgi ve becerileri kazanmış olmaları beklenmelidir. Bu nedenle eğitim sistemindeki kitap okuma ve okutma yöntemlerinin gözden geçirilmesi, öğretmenlere okuma kültürü ve eleştirel okuma yetkinliklerinin kazandırılmasına yönelik düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

Okuma saatlerinin daha uzun süreli, planlı ve standart olarak düzenlenmesi, öğretmenlere okuma kültürü ve eleştirel okuma ile ilgili hizmet-içi eğitim verilmesi ve öğretmen yeterliliklerinin değerlendirilmesine ilişkin, eğitim içeriği ve kalitesinin gelişmesinde çok önemli bir yeri bulunan denetlemeye yönelik mekanizma ve düzenlemeler öncelikli olarak yapılması gereken çalışmalardır.

Öğrencilere yönelik ise her yaş grubu veya sınıf düzeyinde okuma listeleri oluşturulmalı, her sınıf ve öğrenci için okuma istatistikleri tutulmalı, yani eğitim ve öğrenme ölçülmeli, konuyla ilgili ulusal ve uluslararası düzeyde projeler geliştirilmeli ve bu projeler uygulanmalıdır. Okuma alışkanlığı kazandırmaya yönelik faaliyetler somutlaştırılmalı ve iyi planlanmalıdır.

Okuma alışkanlığının erken yaşta kazandırılması amacıyla okul öncesi eğitimden itibaren okuma alışkanlığı kazandırma eğitimlerine başlanmalıdır. Eğitimin her aşamasında ise okuma faaliyetleri sadece Türkçe veya edebiyat derslerine değil, tüm derslere yayılmalı, tüm branşlar ve branş öğretmenleri bu faaliyetlere dâhil edilmelidir.

Öğretmenler, çocukların önlerinde örnek alabilecekleri tek yetişkin değildir. Velilere yönelik okuma alışkanlığı kazandırma çalışmalarına önem verilmeli, yetişkin eğitiminde (yaygın eğitim) bu konuda projeler geliştirilmelidir. Aile etkinlikleri ile okuma faaliyetlerine velilerin de katılımı sağlanmalı, onlar da bu eğitimlere dâhil edilmeli, onlara da okuma alışkanlığı ve okuma kültürü konusunda bilgi ve beceri kazandırılmalıdır.

Doğal olarak bütün bu okuma eğitimlerini ve faaliyetlerini sürdürebilmek için, okul kütüphaneleri işlevsel ve cazip hale getirilmeli, gerekli kaynaklar ve materyaller sağlanmalıdır. Özellikle veliler ve öğretmenlere verilecek yetişkin eğitimi programları, okuma alışkanlığı, okuma kültürü ve eleştirel okuma kazandırmaya yönelik etkinlikler için okul ve halk kütüphaneleri etkin olarak kullanılmalıdır.

Kaynakça

- Acar, H. (2008). Türkiye'nin ulusal gençlik politikası nasıl yapılandırılmalıdır? *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. 5:1. 28 Şubat 2015 tarihinde http://www.arastirmax.com/system/files/dergiler/161047/makaleler/5/1/arastirmx_161047_5_pp_1-20_0.pdf adresinden erişildi.
- Adalı, O. (2010). *Eleştirel ve Etkileşimli Okuma Teknikleri*. İstanbul: Toroslu Kitaplığı.
- Aksaçoğlu, A.G. ve Yılmaz, B. (2007). Öğrencilerin Televizyon İzlemeleri ve Bilgisayar Kullanmalarının Okuma Alışkanlıkları Üzerine Etkisi. *Türk Kütüphaneciliği*, 21 (1), 3-28.
- Anayasa, T.C. *Resmi Gazete* (2709, 7 Kasım 1982)
- Aypay, A. (2011). İlk ve ortaöğretim öğretmenlerinin davranış alışkanlıkları ve "iyi öğretmen" özelliklerine ilişkin algıları. *İlköğretim Online*, 10(2), 620-645
- Bugün (2014). TÜİK'ten utandıran kitap okuma raporu. 2 Nisan 2015 tarihinde <http://yasam.bugun.com.tr/avrupada-son-siradayiz-haberi/1071994> adresinden erişildi.

- Çocuk Vakfı (2006). *Türkiye'nin Okuma Alışkanlığı Karnesi*. 2 Nisan 2015 tarihinde http://www.cocukvakfi.org.tr/resource/pdf/raporlar/14okuma_aliskanligi_karnesi2006.pdf adresinden erişildi.
- Dedeoğlu, M., Yayla, D. ve Karasahin, M. (2007). Öğrencilerin Okuma Düzeyleri. MEB, Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Daire Başkanlığı. 19 Nisan 2015 tarihinde http://www.meb.gov.tr/earged/earged/okuma_duzyey.pdf adresinden erişildi.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (1989). Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı 1990 - 1994. Ankara: DPT.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (2000). Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2001 - 2005. Ankara: DPT.
- Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007 - 2013). *T.C. Resmi Gazete* (26215, 1 Temmuz 2006)
- Fidan, N. ve Erden, M. (1992). *Eğitime Giriş*. Ankara: Feryal Matbaacılık
- HaberX (19.04.2011). Türkiye'nin İlk Okuma Haritası Çıktı: İstanbul ve Hakkari "Aşk"ta Buluştu. 2 Nisan 2015 tarihinde [http://www.haberx.com/turkiyenin_ilk_okuma_haritasi_cikti_istanbul_ve_hakkari_askta_bulustu\(17,n,10649170,349\).aspx](http://www.haberx.com/turkiyenin_ilk_okuma_haritasi_cikti_istanbul_ve_hakkari_askta_bulustu(17,n,10649170,349).aspx) adresinden erişildi.
- İşcan, A., Arıkan, İ.B. ve Küçükaydın, M.A. (2013). İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerin Kitap Okuma Alışkanlıkları ve Okumaya İlişkin Tutumları. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi, Haziran 2013*, 4-11, 3-28.
- Karasahin, M. (2009). İlköğretim ve Ortaöğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Okuma Kültürlerinin Değerlendirilmesi. MEB, Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Daire Başkanlığı. 28 Şubat 2015 tarihinde http://www.meb.gov.tr/earged/earged/Ogretmenlerin_okuma_kulturleri.pdf adresinden erişildi.
- Kurt, İ. (2014). *Yetişkin Eğitimi*. Ankara: Akçağ Basım Yayım
- Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü. (2011). *Türkiye Okuma Kültürü Haritası*. Ankara: KYGM.
- Memurlar.net. (7 Aralık 2014). 19. Milli Eğitim Şurası kararlarının tam metni. 4 Nisan 2015 tarihinde <http://www.memurlar.net/haber/492505/> adresinden erişildi.
- Milli Eğitim Bakanlığı Araştırma Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı, 2004/60 sayılı genelge. 4 Nisan 2015 tarihinde http://mevzuat.meb.gov.tr/html/2004_60.html adresinden erişildi.
- Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Genel Müdürlüğü, 2005/70 numaralı Genelge. 4 Nisan 2015 tarihinde http://mevzuat.meb.gov.tr/html/2005_70.html adresinden erişildi.
- Milli Eğitim Bakanlığı, Konya İl Milli Eğitim Müdürlüğü. (2010). İlköğretim Öğrencileri Kitap Okuma Alışkanlıkları: Konya İli Araştırma Raporu (5, 6, 7, 8. Sınıflar). Konya: Selçuk Üniversitesi Matbaası. 28 Şubat 2015 tarihinde http://www.ide.konya.edu.tr/konyaokuyor/lise_rapor.pdf adresinden erişildi.
- Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, *T.C. Resmi Gazete* (29072, 26 Temmuz 2014)
- Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Genel Müdürlüğü, 2000/18 sayılı genelge. 4 Nisan 2015 tarihinde <https://drive.google.com/folderview?id=0B3q04ArEN9ikMWWjZGRiNjEtYTNiYy00MWMxLTlhMDUtYWRhZTljMjRhMzZ2&ddrp=1#> adresinden erişildi.

- Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. (2014). Milli Eğitim Şûraları. 4 Nisan 2015 tarihinde <http://ttkb.meb.gov.tr/www/sûralar/dosya/12> adresinden erişildi.
- Milli Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü, Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Çocuk Kulüpleri Yönergesi (2014), 3 Mayıs 2015 tarihinde http://mevzuat.meb.gov.tr/html/cocukkulupleri_0/cocukkulupleri_0.html adresinden erişildi.
- Milli Eğitim Temel Kanunu, *T.C. Resmi Gazete (14574, 24 Haziran 1973)*
- Onuncu Kalkınma Planı (2014 - 2018) (2013). Ankara: Kalkınma Bakanlığı
- Özdemir, E. (2013). *Eleştirel Okuma*. İstanbul: Bilgi Yayınevi
- Özen, F. (2001). *Türkiye’de Okuma Alışkanlığı*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- PISA 2012 Ulusal Ön Raporu (2013). 3 Mayıs 2015 tarihinde <http://pisa.meb.gov.tr/wp-content/uploads/2013/12/pisa2012-ulusal-on-raporu.pdf> adresinden erişildi.
- Sağlamtunç, T. (1990). Türkiye’de üniversite kütüphanecilik bölümlerinin 4. sınıf öğrencilerinin özgür (boş) zaman-ders dışı okuma alışkanlıkları üzerine bir araştırma. *Türk Kütüphaneciliği* 4.5
- Sever, S. (2013). Çocuk Edebiyatı ve Okuma Kültürü. İzmir: Tudem Yayınları
- Türk Dil Kurumu [TDK]. (2006a). Alışkanlık. 2 Nisan 2015 tarihinde http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.551d7d3e902454.45040861 adresinden erişildi.
- Türk Dil Kurumu [TDK]. (2006b). Politika. 2 Nisan 2015 tarihinde http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.551d7bf7a0b6f0.94817132 adresinden erişildi.
- Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996 - 2000) (1995). Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı
- Yılmaz, B. (1995). Okuma Sosyolojisi: Ankara’da oturanların okuma alışkanlıkları üzerine bir araştırma. *Türk Kütüphaneciliği*, 9, 3, 325-336
- Yılmaz, B. (2012). Okumanın Nörobiyolojisi. *Türk Kütüphaneciliği*, 26,1, 142-147
- Yılmaz, B. (2004). *Türkiye’de Eğitim Politikası ve Kütüphane*. Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği Ankara Şubesi.